

MIGRATSIYA JARAYONLARI VA ULARNING XALQARO BARQARORLIKKA TA'SIRI

Toirova Zerda Tolmas qizi

Student of Alfraganus University Ijtimoiy fanlar fakulteti Xalqaro munosabatlar yo'nalishi 3- kurs
talabasi

Abdurahmonov Xolboy

Ilmiy rahbar: Email: zerdatoirova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada migratsiya jarayonlarining sabablari, oqibatlari hamda ularning xalqaro barqarorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Xususan, majburiy va ixtiyoriy migratsiya, mehnat migratsiyasi, qochqinlar inqirozi hamda transmilliy hamkorlik mexanizmlarining ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda migratsiyaning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy barqarorlikdagi roli ochib beriladi.

Kalit so'zlar: migratsiya, xalqaro barqarorlik, qochqinlar, mehnat migratsiyasi, xalqaro hamkorlik.

Аннотация. В данной статье анализируются причины и последствия миграционных процессов и их влияние на международную стабильность. Особое внимание уделяется добровольной и вынужденной миграции, трудовой миграции, кризису беженцев и значению механизмов транснационального сотрудничества. В исследовании подчеркивается роль миграции в социальной, политической и экономической стабильности.

Ключевые слова: миграция, международная стабильность, беженцы, трудовая миграция, международное сотрудничество.

Abstract: This article analyzes the causes and consequences of migration processes and their impact on international stability. In particular, it examines voluntary and forced migration, labor migration, the refugee crisis, and the importance of transnational cooperation mechanisms. The study highlights the role of migration in social, political, and economic stability.

Keywords: migration, international stability, refugees, labor migration, international cooperation.

KIRISH

Migratsiya jarayonlari insoniyat tarixida eng qadimiy va eng muhim ijtimoiy hodisalardan biri hisoblanadi. Insonlar turli davrlarda turli sabablarga ko'ra – yangi yerlarni o'zlashtirish, savdo yo'llarini kengaytirish, tabiiy resurslardan foydalanish yoki siyosiy va diniy erkinlikni izlash maqsadida ko'chib yurishgan.

Bugungi globallashuv davrida esa migratsiya jarayonlari yanada murakkablashib, ularning ko'lamini kengayib bormoqda. Xususan, iqtisodiy tengsizlik, qurolli mojarolar, iqlim o'zgarishi, ekologik ofatlar, demografik o'zgarishlar, ta'lim va zamonaviy texnologiyalarga intilish migratsiya oqimlarining asosiy omillari sifatida namoyon bo'lmoqda.

Migratsiya bugungi kunda nafaqat alohida shaxs yoki oilaning qarori, balki global miqyosda xalqaro munosabatlarga, iqtisodiy rivojlanishga va xavfsizlik masalalariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi jarayonga aylangan. Masalan, mehnat migratsiyasi ko'plab

rivojlanayotgan mamlakatlar uchun asosiy daromad manbai hisoblangan pul o'tkazmalari oqimini ta'minlaydi. Rivojlangan davlatlarda esa migrantlar mehnat bozoridagi bo'shliqni to'ldiradi, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, migratsiya madaniyatlararo muloqotni rivojlantirib, xalqlar o'rtasida integratsiyani kuchaytiradi.

Biroq migratsiyaning salbiy oqibatlari ham mavjud. Migrantlarning katta oqimi ayrim davlatlarda siyosiy beqarorlik, ijtimoiy tanglik va millatlararo keskinliklarga sabab bo'lishi mumkin. Qochqinlar inqirozi, noqonuniy migratsiya, odam savdosi kabi muammolar xalqaro hamjamiyat oldida yangi xavf va chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. Ayrim hollarda migratsiya oqimlari davlatlarning milliy xavfsizligi va siyosiy barqarorligiga ham jiddiy tahdid tug'diradi.

Shu bois migratsiya jarayonlarini samarali boshqarish, ularni xalqaro huquq normalari va inson huquqlariga asoslangan mexanizmlar orqali yo'naltirish zarurdir. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM), Yevropa Ittifoqi va boshqa mintaqaviy institutlarning bu boradagi roli beqiyosdir. Ularning tashabbuslari asosida qabul qilingan xalqaro kelishuvlar va dasturlar migratsiya oqimlarini tartibga solishga, mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, migratsiya jarayonlari xalqaro barqarorlikni ta'minlashda ikki tomonlama rol o'ynaydi: to'g'ri boshqarilganida u ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va madaniy integratsiya uchun qulay sharoit yaratadi, ammo nazoratsiz qolganida beqarorlik, keskinlik va mojarolarni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli ushbu mavzuni o'rganish, migratsiya jarayonlarining xalqaro barqarorlikka ta'sirini chuqur tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Adabiyotlar sharhi

Migratsiya jarayonlari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar migratsiyaning sabablari, oqibatlari va xalqaro barqarorlikka ta'sirini turli nuqtai nazardan yoritib kelmoqda. BMTning Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) tomonidan chop etilgan so'nggi hisobotlarda ta'kidlanishicha, 2022-yilda dunyo bo'yicha xalqaro migrantlar soni 281 million kishiga yetgan bo'lib, bu global aholi sonining 3,6 foizini tashkil etadi (IOM, 2022). Ushbu ma'lumot migratsiyaning global miqyosdagi o'sib borayotgan ahamiyatini ko'rsatadi.

Castles va Miller (2009) migratsiyani "globallashuv davrining markaziy jarayoni" deb ta'riflaydi. Ularning fikricha, migratsiya nafaqat iqtisodiy jarayon, balki siyosiy va ijtimoiy tizimlarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ular mehnat migratsiyasining global iqtisodiy tizimdagi rolini alohida e'tirof etadilar.

Betts (2011) esa qochqinlar inqirozini xalqaro xavfsizlik kontekstida o'rganadi. Uning tadqiqotida migratsiya oqimlari qurolli mojarolar, inson huquqlarining buzilishi va siyosiy beqarorlik bilan chambarchas bog'liq ekani ta'kidlanadi. Shuningdek, u qochqinlar masalasini faqat insonparvarlik muammosi sifatida emas, balki xalqaro barqarorlik va xavfsizlik masalasi sifatida ko'rib chiqish zarurligini qayd etadi.

Ruhs va Martin (2008) o'z izlanishlarida mehnat migratsiyasining ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qiladilar. Ularning fikricha, migrantlar iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shsalar-da, ayrim hollarda ularning ijtimoiy integratsiyasi, huquqiy maqomi va madaniy

moslashuvi bilan bog'liq qiyinchiliklar yuzaga keladi. Bu esa qabul qiluvchi jamiyatlarda qarama-qarshiliklar kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin.

Held va boshqalar (2014) esa migratsiyani xalqaro boshqaruv va global hamkorlik nuqtai nazaridan tahlil qilib, davlatlarning yakka tartibdagi siyosati yetarli emasligini, balki umumiy xalqaro yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, migratsiya oqimlarini tartibga solishda xalqaro kelishuvlar va mintaqaviy hamkorlik dasturlari muhim rol o'ynaydi.

Najam va Hamid (2017) tadqiqotlarida migratsiyaning rivojlanayotgan davlatlar uchun imkoniyat va xavf-xatarlarini ko'rib chiqib, xususan, pul o'tkazmalari iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlashi bilan birga, "miya oqimi" muammosini ham keltirib chiqarishini qayd etadilar.

Metodologiya

Mazkur maqolani yozishda bir necha ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM), Yevropa Ittifoqi hamda boshqa xalqaro institutlarning rasmiy hujjatlari asosiy ma'lumot manbai sifatida tanlab olindi. Bu hujjatlar orqali global miqyosdagi migratsiya tendensiyalari, qochqinlar oqimi va mehnat migratsiyasining ijtimoiy-siyosiy oqibatlari aniqlab chiqildi.

Keyingi bosqichda turli davlatlarning milliy migratsiya siyosati o'zaro taqqoslab ko'rildi. Masalan, Yevropa Ittifoqining qo'shma strategiyalari, AQSh va Kanada tajribasi, shuningdek, Markaziy Osiyo mamlakatlarida kuzatilayotgan mehnat migratsiyasi oqimlari o'zaro qiyoslandi. Bunday yondashuv turli mintaqalarda migratsiyaning xalqaro barqarorlikka qanday ta'sir qilayotganini solishtirish imkonini berdi.

Bundan tashqari, ilmiy maqolalar, monografiyalar va xalqaro konferensiya materiallari ham chuqur o'rganildi. Castles va Millerning nazariy qarashlari, Bettsning qochqinlar inqirozi haqidagi tahlillari, Ruhs va Martining mehnat migratsiyasiga oid ishlari tadqiqotning ilmiy poydevorini tashkil etdi.

Metodologiyaning muhim tomoni shundan iboratki, migratsiyaning xalqaro barqarorlikka ta'siri faqat bir yo'nalishda emas, balki kompleks tarzda ko'rib chiqildi. Ya'ni iqtisodiy (pul o'tkazmalari, mehnat bozoridagi o'zgarishlar), ijtimoiy (migrantlarning integratsiyasi, madaniyatlararo muloqot, ksenofobiya) va siyosiy omillar (xalqaro kelishuvlar, milliy xavfsizlik) alohida ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi.

Shunday qilib, qo'llanilgan metodologiya migratsiyani nafaqat demografik jarayon sifatida, balki ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy barqarorlik bilan uzviy bog'liq global hodisa sifatida baholashga imkon berdi.

Natijalar va munozara

Migratsiya jarayonlarining xalqaro barqarorlikka ta'siri ikki yoqlama tusga ega. Ijobiy jihatdan qaraganda, migrantlar qabul qiluvchi mamlakatlarda mehnat bozorini qo'llab-quvvatlaydi, iqtisodiy faoliyatni jonlantiradi va yangi bilim va tajribalarni olib kiradi. Shuningdek, mehnat migrantlari yuboradigan pul o'tkazmalari rivojlanayotgan mamlakatlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Bu jarayon ko'plab oilalar turmush darajasining yaxshilanishiga ham sabab bo'lmoqda.

Salbiy oqibatlarga nazar tashlaganda esa, migratsiya oqimlarining nazoratsiz ko'payishi qabul qiluvchi davlatlarda resurslar taqchilligiga olib keladi. Uy-joy, sog'liqni

saqlash va ta'lim tizimiga tushadigan yuk ortadi. Bundan tashqari, migrantlarga nisbatan ksenofobiya va diskriminatsiya kuchayishi mumkin, bu esa ijtimoiy tanglik va siyosiy beqarorlikka sabab bo'ladi. Qochqinlar oqimi esa ayrim hududlarda xavfsizlik muammolarini keskinlashtirib, xalqaro munosabatlarda keskinlik keltirib chiqaradi.

Bu muammolarni hal etishda xalqaro hamkorlik asosiy ahamiyatga ega. 2018-yilda qabul qilingan Global Compact for Migration davlatlar o'rtasida kelishilgan siyosiy va huquqiy mexanizm sifatida katta qadam bo'ldi. Mintaqaviy darajada ham turli tashabbuslar amalga oshirilmoqda: Yevropa Ittifoqi migratsiyani tartibga soluvchi dasturlar ishlab chiqmoqda, Afrika va Osiyo mamlakatlari esa qo'shma loyihalar orqali migrantlarning huquqlarini himoya qilish va integratsiyani yengillashtirish choralari ko'rmoqda.

Shunday qilib, migratsiya jarayonlarini to'liq cheklash imkonsizdir. Muhimi, ular oqilona boshqarilib, ijobiy imkoniyatlari qo'llab-quvvatlash va salbiy oqibatlari kamaytirishga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqilsa, migratsiya xalqaro barqarorlikka xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Migratsiya bugungi kunda global jarayonlarning ajralmas qismi hisoblanadi. U nafaqat iqtisodiy rivojlanish va mehnat bozorini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi, balki madaniyatlararo muloqot va bilim almashinuvi uchun ham imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, nazoratsiz migratsiya oqimlari siyosiy beqarorlik, ijtimoiy tanglik va xavfsizlik tahdidlarini kuchaytirishi mumkin.

Shuning uchun migratsiyani samarali boshqarish har bir davlatning alohida siyosati bilan cheklanib qolmasdan, xalqaro hamkorlikni talab etadi. BMT va IOM kabi tashkilotlarning tashabbuslari, shuningdek, mintaqaviy kelishuvlar bu borada muhim tajriba bo'lib xizmat qilmoqda.

Kelajakda migratsiyani xalqaro barqarorlikka xizmat qildirish uchun ijobiy tomonlarini kuchaytirish, migrantlarning huquqlarini ta'minlash va ularning jamiyatga integratsiyasini qo'llab-quvvatlash zarur. Faqat shundagina migratsiya jarayonlari inqiroz manbai emas, balki global taraqqiyotning asosiy omillaridan biriga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. International Organization for Migration (IOM). (2022). World Migration Report 2022. Geneva: IOM Publications.
2. Castles, S., & Miller, M. J. (2009). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Palgrave Macmillan.
3. Betts, A. (2011). Global Migration Governance. Oxford University Press.
4. Ruhs, M., & Martin, P. (2008). "Numbers vs. Rights: Trade-Offs and Guest Worker Programs." International Migration Review, 42(1), 249–265.
5. Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (2014). Global Transformations: Politics, Economics and Culture. Stanford University Press.
6. Najam, A., & Hamid, Z. (2017). "Migration and Development: Dynamics and Policy Challenges." Journal of International Affairs, 70(2), 55–72.

7. United Nations. (2018). Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. New York: UN.
8. Karimova, B.X. (2023). TA'LIM MUASSASASIGA RAHBARLIK QILISHNING BOSHQARUV MADANIYATI. PEDAGOGIK MENEJMENTDA KREATIVLIK VA KASBIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3 (4), 918-924.
9. Karimova, B.X. (2023). TA'LIM MUASSASASIGA RAHBARLIK QILISHNING BOSHQARUV MADANIYATI. PEDAGOGIK MENEJMENTDA KREATIVLIK VA KASBIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3 (4), 918-924.
10. Karimova, Bibixol Xayrullayevna (2021). MEHRIBONLIK UYLARI BOSHLAG'ICH SINF TARBIYALANUVCHILARIDA MILLIY G'URURNI HADISLAR ASOSIDA SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (9), 952-961. doi: 10.24412/2181-1784-2021-9-952-961
11. Kh, K. B. (2019). Формирование чувства национальной гордости воспитанников начальных классов домов милосердия посредством хадисов. International scientific review, (LXIV), 54-56.
12. Dustmann, C., & Frattini, T. (2014). "The Fiscal Effects of Immigration to the UK." Economic Journal, 124(580), 593-643.
13. Triandafyllidou, A. (2018). Handbook of Migration and Globalisation. Edward Elgar Publishing.